Тема 4. Безпека та управління даними в цифровому обліку

1.1 Захист даних в умовах цифрової трансформації: виклики та перспективи.

1.2 Управління доступом до даних та їх інтегрованість.

1.3 Стандарти та регулювання в галузі цифрової трансформації обліку.

Основні терміни та поняття: *захист даних, цифрова трансформація, кібербезпека, персональні дані, кібератаки, штучний інтелект, блокчейн, управління доступом до даних, інтегрованість даних, кібербезпека, інформаційна безпека, стандарти, регулювання, МСФЗ, GDPR, COSO.*

4.1 Захист даних в умовах цифрової трансформації: виклики та перспективи.

Цифрова трансформація, що охопила всі сфери життя, суттєво змінила підходи до збору, обробки та зберігання даних. З одного боку, це відкрило нові можливості для розвитку бізнесу, науки та суспільства в цілому. З іншого боку, створило безпрецедентні виклики для захисту даних, особливо персональних.

Актуальність проблеми

Захист даних став одним з найгостріших питань сучасності. Збільшення кількості кібератак, викрадення персональних даних, фінансові втрати компаній та держав – все це підкреслює необхідність надійного захисту інформації.

Основні виклики:

- Збільшення обсягів даних: Експоненціальне зростання обсягів даних, що збираються, обробляються та зберігаються, ускладнює їх захист.
- Різноманітність загроз: Кібератаки стають все більш складними та витонченими, з’являються нові типи загроз.
- Розвиток технологій: Нові технології, такі як штучний інтелект та машинне навчання, з одного боку, відкривають нові можливості для захисту даних, але з іншого – можуть бути використані злочинцями.
- Міжнародна природа загроз: Кібератаки можуть здійснюватися з будь-якої точки світу, що ускладнює їх відстеження та припинення.
- Законодавчі прогалини: Існуюче законодавство часто не встигає за розвитком технологій і не завжди забезпечує адекватний захист даних.

Заходи щодо захисту даних:

- Технічні засоби захисту: Системи виявлення вторгнень, антивірусні програми, шифрування даних, двофакторна аутентифікація тощо.
- Організаційні заходи: Розробка політики безпеки, навчання персоналу, регулярне тестування систем безпеки.
- Законодавче регулювання: Прийняття та вдосконалення законодавства, що регулює захист персональних даних.
- Міжнародне співробітництво: Створення міжнародних механізмів співпраці в галузі кібербезпеки.

Перспективи розвитку:

• Розвиток технологій захисту даних: Штучний інтелект може бути використаний для прогнозування кібератак та автоматизації процесів захисту.

• Блокчейн: Технологія блокчейн може забезпечити високий рівень безпеки та прозорості при зберіганні даних.

• Квантова криптографія: Розвиток квантових комп'ютерів може призвести до створення незламних систем шифрування.

• Збільшення відповідальності компаній: Компанії будуть нести більшу відповідальність за захист персональних даних своїх клієнтів.

Захист даних є одним з найважливіших викликів сучасності. Для забезпечення ефективного захисту даних необхідно поєднувати зусилля держави, бізнесу та громадянського суспільства. Тільки спільними зусиллями ми зможемо створити безпечне цифрове середовище.

Детальний опис тем

Вплив штучного інтелекту на кібербезпеку

Штучний інтелект (ШІ) революціонізує багато галузей, і кібербезпека не є винятком. ШІ може бути використаний як для захисту, так і для атак.

Позитивні аспекти:

• Виявлення загроз: ШІ-системи можуть аналізувати великі обсяги даних у реальному часі, виявляючи аномалії та потенційні загрози, які можуть бути пропущені людським оком.

• Проактивна оборона: ШІ може прогнозувати майбутні атаки на основі історичних даних, дозволяючи приймати превентивні заходи.

• Автоматизація рутинних завдань: ШІ може автоматизувати багато рутинних завдань, таких як сканування на наявність шкідливого програмного забезпечення, що дозволяє фахівцям з кібербезпеки зосередитися на більш складних завданнях.

Негативні аспекти:

• Створення нових загроз: Зловмисники можуть використовувати ШІ для створення більш складних і витончених атак, таких як генерація глибоких підробок або розробка самонавчальних шкідливих програм.

• Ризик упередженості: ШІ-системи навчаються на даних, які можуть містити упередження, що може призвести до помилкових спрацювань або пропусків реальних загроз.

Роль блокчейну в захисті персональних даних

Блокчейн – це розподілена база даних, яка зберігає інформацію в блоках, що з'єднані між собою криптографічними хешами. Ця технологія має ряд переваг для захисту персональних даних:

• Незмінність даних: Інформація, записана в блокчейн, є практично незмінною, що ускладнює її підробку або видалення.

• Прозорість: Усі транзакції в блокчейні є публічними, що забезпечує високий рівень прозорості.

• Децентралізація: Блокчейн не контролюється жодним централізованим органом, що робить його більш стійким до атак.

Застосування блокчейну:

- Ідентифікація: Блокчейн може використовуватися для створення децентралізованих систем ідентифікації, що дозволяють користувачам контролювати свої персональні дані.
- Зберігання медичних даних: Блокчейн може забезпечити безпечне та конфіденційне зберігання медичних даних пацієнтів.
- Захист авторських прав: Блокчейн може використовуватися для реєстрації та захисту авторських прав на цифрові активи.

Правові аспекти захисту даних в умовах цифрової трансформації

Цифрова трансформація поставила перед законодавцями нові виклики, пов'язані із захистом персональних даних. Основні аспекти правового регулювання:

- Загальний регламент про захист даних (GDPR): Європейський союз прийняв GDPR, який встановлює високі стандарти захисту персональних даних.
- Національне законодавство: Більшість країн мають свої закони про захист персональних даних, які можуть доповнювати або уточнювати GDPR.
- Принципи захисту даних: Законність, добросовісність, прозорість, обмеження цілей, мінімізація даних, точність, обмеження зберігання, цілісність та конфіденційність.
- Права суб'єктів персональних даних: Право на доступ, виправлення, видалення, обмеження обробки, переносимість даних, заперечення, автоматизоване прийняття рішень та профілювання.
- Відповідальність: За порушення законодавства про захист персональних даних передбачена адміністративна, цивільна та кримінальна відповідальність.

Кібербезпека критичної інфраструктури

Критична інфраструктура – це системи та активи, від безперебійної роботи яких залежить життєдіяльність суспільства. Кібератаки на критичну інфраструктуру можуть мати серйозні наслідки, такі як збої в енергопостачанні, транспорті, комунікаціях тощо.

Основні загрози:

- Вимога викупу: Зловмисники шифрують дані критично важливих систем і вимагають викуп за їх розшифрування.
- Саботаж: Зловмисники можуть намагатися вивести з ладу критичну інфраструктуру з метою дестабілізації суспільства.
- Шпіонаж: Зловмисники можуть використовувати кібератаки для отримання доступу до конфіденційної інформації.

Заходи захисту:

- Посилення фізичної безпеки: Захист об'єктів критичної інфраструктури від несанкціонованого доступу.
- Регулярне оновлення програмного забезпечення: Усунення вразливостей, які можуть бути використані зловмисниками.
- Створення резервних копій: Регулярне створення резервних копій даних для відновлення у разі втрати.
- Співпраця з правоохоронними органами: Обмін інформацією про кіберзагрози та координація дій у разі інцидентів.

Захист даних в умовах цифрової трансформації є складним і багатогранним завданням. Для його вирішення необхідні спільні зусилля держави, бізнесу та громадянського суспільства. Тільки за умови ефективного захисту даних ми зможемо повною мірою реалізувати потенціал цифрових технологій.

Таблиця 4.1 - Порівняльний аналіз законодавства різних країн щодо захисту персональних даних

Країна	Основний закон про захист персональних даних	Ключові принципи	Особливості
1	2	3	4
Європейський Союз	Загальний регламент про захист даних (GDPR)	Законність, добросовісність, прозорість, обмеження цілей, мінімізація даних, точність, обмеження зберігання, цілісність та конфіденційність, відповідальність	Високі стандарти захисту, екстериторіальна дія, значні штрафи за порушення
США	Закони штатів, федеральні закони (HIPAA, CCPA, GDPR для компаній, що працюють на європейському ринку)	Різноманітність законодавства, фокус на конкретних секторах (медицина, фінанси)	Менш єдиний підхід, ніж в ЄС, але тенденція до посилення захисту даних
Канада	Закон про захист персональних даних і електронні документи (PIPEDA)	Принципи, схожі на GDPR, але з деякими відмінностями	Широкий спектр застосування, включаючи федеральні установи та приватні компанії
Австралія	Закон про приватність 1988 року	Принципи, схожі на GDPR, але з деякими відмінностями	Сильний акцент на прозорості та звітності
Японія	Закон про захист персональних інформаційних активів	Принципи, схожі на GDPR, але з деякими відмінностями	Фокус на захисті інформації, що стосується громадян Японії

Китай	Закон про захист персональних даних (запроваджений у 2021 році)	Принципи, схожі на GDPR, але з акцентом на національну безпеку	Строгий контроль держави за обробкою персональних даних
Україна	Закон України "Про захист персональних даних"	Законність обробки, добросовісність, прозорість, точність, обмеження цілей, зберігання, цілісність та конфіденційність	Постійне вдосконалення законодавства, вплив європейських стандартів

Особливості законодавства України про захист персональних даних

- Закон України "Про захист персональних даних": Основний нормативно-правовий акт, що регулює відносини у сфері захисту персональних даних.
- Вплив європейського законодавства: Українське законодавство формувалось під впливом європейських стандартів, зокрема GDPR, що сприяло підвищенню рівня захисту персональних даних.
- Постійне вдосконалення: Закон регулярно доповнюється та змінюється з метою адаптації до нових викликів і технологічних рішень.
- Роль Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Цей орган здійснює контроль за дотриманням законодавства про захист персональних даних.
- Виклики: Недостатня обізнаність громадян та суб'єктів господарювання про свої права та обов'язки у сфері захисту персональних даних, а також необхідність подальшого вдосконалення механізмів контролю та відповідальності.

Ключові відмінності українського законодавства від GDPR:

- Менш деталізовані вимоги: Деякі положення українського закону є менш деталізованими, ніж у GDPR.
- Інші підходи до деяких питань: Є відмінності в підходах до таких питань, як згода суб'єкта персональних даних, обґрунтування законних інтересів та ін.
- Менші штрафи за порушення: Штрафи за порушення законодавства про захист персональних даних в Україні, як правило, нижчі, ніж у ЄС.

Загальна тенденція: Українське законодавство про захист персональних даних розвивається в напрямку гармонізації з європейськими стандартами. Це сприяє підвищенню рівня захисту персональних даних громадян України та посиленню довіри до українських компаній серед міжнародних партнерів.

1.4 **Управління доступом до даних та їх інтегрованість.**

У сучасному цифровому світі дані стали одним з найцінніших активів. Їх обсяг постійно зростає, а різноманітність джерел та форматів ускладнює завдання управління доступом та забезпечення їхньої інтегрованості. Ефективне управління доступом є ключовим для забезпечення безпеки даних, дотримання нормативних вимог та оптимізації бізнес-процесів.

Що таке управління доступом до даних?

Управління доступом до даних (УДД) – це сукупність заходів, спрямованих на визначення того, які користувачі мають доступ до яких даних та які дії вони можуть з ними виконувати. Цей процес передбачає:

- Ідентифікацію та аутентифікацію: Визначення особи користувача та перевірка його достовірності.
- Авторизацію: Надання користувачу певних прав доступу до даних та систем.
- Облік: Відстеження дій користувачів з даними.
- Контроль доступу: Запобігання несанкціонованому доступу до даних.

Інтегрованість даних

Інтегрованість даних – це процес об’єднання даних з різних джерел в єдине логічне ціле. Це дозволяє отримувати більш повну та достовірну інформацію для прийняття рішень.

Зв’язок між УДД та інтегрованістю даних

УДД та інтегрованість даних тісно пов’язані між собою. З одного боку, інтеграція даних створює нові виклики для УДД, оскільки збільшується кількість даних та джерел, що потребують захисту. З іншого боку, ефективне УДД є необхідною умовою для успішної інтеграції даних, оскільки дозволяє контролювати доступ до об’єднаних даних та запобігати несанкціонованому їх використанню.

Виклики управління доступом до даних та їх інтегрованості

- Різноманітність систем та даних: Сучасні організації використовують різноманітні системи та зберігають дані в різних форматах, що ускладнює управління доступом.
- Зростання кількості даних: Великі обсяги даних ускладнюють їх захист та управління доступом.
- Віддалений доступ: Збільшення кількості віддалених працівників підвищує ризики несанкціонованого доступу.
- Хмарні технології: Перехід до хмарних обчислень створює нові виклики для забезпечення безпеки даних.
- Регуляторні вимоги: Дотримання нормативних вимог щодо захисту даних, таких як GDPR, вимагає впровадження складних механізмів управління доступом.

Для ефективного управління доступом до даних та їх інтегрованості необхідно:

- Впровадження систем управління доступом: Використання спеціалізованого програмного забезпечення для управління правами доступу.
- Інтеграція систем: Об’єднання різних систем в єдину інформаційну систему для забезпечення єдиного підходу до управління доступом.
- Класифікація даних: Розподіл даних на категорії за рівнем конфіденційності та доступності.
- Регулярний аудит: Проведення регулярних аудитів систем безпеки для виявлення вразливостей.

- Навчання персоналу: Проведення навчань для співробітників щодо правил безпеки та управління доступом.
- Двофакторна аутентифікація: Використання додаткових засобів аутентифікації для підвищення рівня безпеки.
- Шифрування даних: Захист даних за допомогою криптографічних методів.

Управління доступом до даних та їх інтегрованість є важливими аспектами забезпечення безпеки інформації в організації. Ефективне вирішення цих завдань дозволяє підвищити рівень захисту даних, дотриматися нормативних вимог та оптимізувати бізнес-процеси.

1.5 **Стандарти та регулювання в галузі цифрової трансформації обліку.**

Цифрова трансформація обліку кардинально змінила підходи до ведення бухгалтерського обліку. З одного боку, це відкрило нові можливості для автоматизації процесів, підвищення ефективності та точності обліку. З іншого боку, виникла необхідність у розробці нових стандартів та регулятивних норм, які б забезпечили надійність, достовірність та порівнянність фінансової звітності в умовах цифрової трансформації.

Чому необхідні стандарти та регулювання?

- Забезпечення порівнянності: Стандарти дозволяють порівнювати фінансову звітності різних компаній, що є важливим для інвесторів, кредиторів та інших користувачів фінансової інформації.
- Підвищення довіри: Дотримання стандартів сприяє підвищенню довіри до фінансової звітності.
- Зменшення ризиків: Стандарти та регулювання допомагають мінімізувати ризики помилок та шахрайства в обліку.
- Спрощення міжнародної торгівлі: Спільні стандарти полегшують ведення бізнесу на міжнародному рівні.

Основні стандарти та регулювання в галузі цифрової трансформації обліку

- Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ): МСФЗ є основним набором стандартів для складання фінансової звітності. Хоча вони не містять конкретних вимог щодо використання певних технологій, МСФЗ визначають принципи, яких слід дотримуватися при складанні фінансової звітності в цифровому форматі.
- Загальний регламент про захист даних (GDPR): GDPR встановлює високі стандарти захисту персональних даних, які також стосуються облікових систем. Компанії, що використовують цифрові технології в обліку, повинні забезпечити конфіденційність та безпеку персональних даних.
- Стандарти контролю внутрішньої звітності (COSO): COSO розробляє рамки для оцінки та покращення систем контролю внутрішньої звітності. Ці рамки можуть бути адаптовані для систем обліку, які використовують цифрові технології.
- Національні стандарти та регулювання: Кожна країна має свої національні стандарти та регулювання в галузі бухгалтерського обліку, які можуть доповнювати або уточнювати міжнародні стандарти.

Основні виклики та напрямки розвитку

- Цифрова трансформація аудиту: Аудитори повинні адаптуватися до нових технологій та розробити нові методи аудиту цифрових систем обліку.
- Захист даних: Забезпечення безпеки даних в умовах цифрової трансформації є одним з найважливіших завдань.
- Штучний інтелект: Використання штучного інтелекту в обліку створює нові можливості, але також вимагає розробки нових стандартів та регулятивних норм.
- Блокчейн: Технологія блокчейн може революціонізувати облік, але її використання потребує розробки спеціальних стандартів.

Перспективи розвитку

- Посилення ролі даних: Дані стануть ще більш цінним активом, а їх управління та аналіз стануть ключовими компетенціями для бухгалтерів.
- Автоматизація рутинних задач: Штучний інтелект та машинне навчання дозволять автоматизувати багато рутинних задач в обліку, що звільнить час для аналізу та прийняття рішень.
- Розвиток хмарних технологій: Хмарні технології нададуть нові можливості для зберігання та обробки даних, а також для співпраці між різними учасниками облікового процесу.
- Збільшення прозорості: Цифрова трансформація сприятиме підвищенню прозорості фінансової звітності.

Стандарти та регулювання в галузі цифрової трансформації обліку відіграють важливу роль у забезпеченні надійності, достовірності та порівнянності фінансової звітності. З розвитком технологій виникають нові виклики, які потребують розробки нових стандартів та адаптації існуючих. Бухгалтери та аудитори повинні постійно вдосконалювати свої знання та навички, щоб ефективно працювати в умовах цифрової трансформації.

Контрольні запитання

1. Чому необхідні стандарти та регулювання в галузі цифрової трансформації обліку?
2. Які основні міжнародні стандарти застосовуються в обліку?
3. Як GDPR впливає на ведення обліку?
4. Які виклики виникають при аудиті систем обліку, що використовують цифрові технології?
5. Які переваги та ризики пов’язані з використанням штучного інтелекту в обліку?
6. Як блокчейн може змінити облік?
7. Які основні принципи захисту персональних даних визначені в GDPR?
8. Як відрізняється законодавство США щодо захисту персональних даних від GDPR?
9. Які виклики виникають при забезпеченні захисту персональних даних у глобалізованому світі?

10. Які основні принципи захисту персональних даних визначені в GDPR?
11. Як відрізняється законодавство США щодо захисту персональних даних від GDPR?
12. Які виклики виникають при забезпеченні захисту персональних даних у глобалізованому світі?